

Anish Kapoor

---

*Název výstavy Anishe Kapoora ve vídeňském MAKu snad ani nemohl být popisnější: **Střílení do rohu**. Tak se jmenuje ústřední kus výstavy a přesně o to také jde. Každou čtvrt hodinu sochařův asistent nabije kanon ve středu výstavního sálu patronou s rudým voskem a vystřelí proti rohu místnosti. Celou budovou zazní ohlušující rána a mazlavá sytě červená hmota se rozplácne na zdi. V koutě výstavního sálu tak postupně roste nová Kapoorova socha.*

Anish Kapoor na současné výtvarné scéně zaujímá podobné postavení, jakému se v literárním světě těší Salman Rushdie. Oba se mohou chlubit bezpočtem cen a institucionálních poct – s výjimkou souborné retrospektivy v newyorském MoMA má Kapoor ve svých pětapadesáti letech na kontě snad všechna uznání, jichž se dnes výtvarnému umělci může dostat – a dílo obou se zároveň těší obdivu početného publika. Jen málo ze současných umělců je tak vřele přijímáno kritikou i veřejností jako Kapoor.

V mnohém jsou si podobné i jejich osobní příběhy (necháme-li stranou Rushdieho zkušenost s fatvou). Nejenže se oba narodili v indické Bombaji a navštěvovali stejnou základní školu, ale oba ve svém díle dokázali vytvořit působivý most mezi Východem a Západem. Stejně jako se v Rushdieho tvorbě prolíná tradice orientálního vypravěčství s možnostmi a postupy moderního románu, tak i Kapoorovo dílo na jedné straně působí velice exoticky, na druhé přímo navazuje na výdobytky západního umění posledního půlstoletí. Jakkoliv se oba hrdě hlásí ke svým indickým kořenům, označení „indický autor“ či „indický umělec“ by v případě obou znělo nepatřičně. První kroky na své umělecké dráze koneckonců oba učinili v Londýně.

Tam a zpět

Kapoorova cesta na Západ vedla poněkud netypicky přes Izrael. Jeho otec je Hind, matka Židovka, a tak vystěhování se do Izraele bylo pro sedmnáctiletého Kapoora nejsnazším způsobem, jak vycestovat. Izrael mu dokonce zaplatil letenku. Dva roky žil v kibucu, pak se v roce 1973 vydal stopem na cestu do Anglie. V Londýně vystudoval na Hornsey College of Art a dva semestry strávil na prestižní Chelsea School of Art. Absolvoval v roce 1978.

Poprvé na sebe upozornil o několik let později drobnými sochami z barevných pigmentů, připomínajícími hromádky koření na orientálním bazaru. „Začátkem roku 1979 jsem navštívil Indii a najednou jsem si uvědomil, že věci, které jsem dělal ve škole a ve svém ateliéru, mají vztah k tomu, co jsem viděl v Indii. Vytvářel jsem objekty, ve kterých šlo o samotný proces tvorby, o jakýsi rituál. Tuhle procesualitu, téměř náboženskou, jsem najednou viděl všude kolem sebe,“ vypráví zpětně o své rané tvorbě.

V roce 1990 reprezentoval Velkou Británii na Benátském bienále. Na podzim příštího roku se stal laureátem Turnerovy ceny a v roce 1992 pak následovala účast na Documentě. Hlavní zlom v Kapoorově kariéře ale znamenal až projekt *Marsyas* v londýnské Tate Modern o deset let později. Jako teprve třetí umělec v pořadí byl vybrán pro instalaci v centrální Turbínové hale galerie. Vytvořil zde působivou 150 metrů dlouhou sochu ze sytě rudé látky inspirovanou antickým mýtem o satyroví, jenž vyzval boha Apollóna k hudebnímu klání a za svou troufalost pak zaplatil vlastní kůží.

Marsyas jako by pro Kapoora otevřel nové dveře. Prestižní galerie a města (stal se vyhledávaným autorem soch pro veřejná prostranství) po celém světě se v následujících letech začala předhánět, kdo mu nabídne exkluzivnější prostor. V Chicagu se jeho *Brána mraků*, 125 tunový kolos z leštěné oceli, stala hlavní atrakcí nově vybudovaného parku ve středu města a v Neapoli mu světili rovnou dvě stanice metra. Do provozu by měly být uvedeny letos na podzim. (Ke spolupráci na tomto projektu přizval Kaplického studio Future Systems.)

Vyjevit neviditelné

„Jako umělec vlastně nemám co říct,“ zní jedno z Kapoorových často opakovaných prohlášení. „Kdybych měl, tak se stanu novinářem.“ Úkolem umělce podle něj není být expresivní, vyjadřovat vlastní emoce či názory, ale umožnit prostřednictvím své tvorby vyjevení obecnějších pravd o lidském údělu. Což ale, jak sám zdůrazňuje, ještě zdaleka neznamená, že samotný umělec si musí být vědom, o jaké pravdy se jedná.

Výraznými vnějškovými charakteristikami jeho díla jsou vedle syté barevnosti zejména důraz na přesný tvar a elegantní a přitom vážnou formu. Tyto kvality však vystupují ve službě abstraktních obsahů, jež jsou jim zdánlivě protichůdné, jako jsou temnota, prázdnota a vztah k prostoru. Výsledkem jsou díla, k jejichž popisu se hned přirozeně nabízejí filozofické či teologické pojmy. Tváří v tvář Kapoorovým sochám divák ztrácí pojem místa a zakouší nejistotu vlastní existence. Nejde přitom o rétoriku požitých forem, ale o ryze fyzické kvality jeho objektů. Jde o sochy, které dokážou být současně spirituální i silně smyslné.

V Kapoorově zralé tvorbě lze rozeznat několik základních linií: Jednak jsou to sochy, ve kterých pracuje s tématem vnitřního prostoru, objekty, které diváka zvou, aby vstoupil či alespoň nahlédl do jejich nitra. Tato díla mají nevyhnutelně silné sexuální konotace, což ale umělec odbývá prohlášením, že všechny tvary, pokud nejde o rovnou plochu, mohou asociovat falus nebo lůno. Druhou linií představují objekty na principu zrcadla – jednoduché disky a paraboly z oceli či laminátu s dokonale vyleštěným povrchem, v nichž se často nečekaným způsobem zrcadlí okolní prostor. Třetí skupinu pak tvoří sochy z vosku. A právě ty jsou do 19. dubna k vidění ve Vídni.

Střílení do rohu

Ačkoliv s voskem Kapoor systematicky pracuje teprve posledních pár let, v mnohém jeho nejnovější sochy přímo navazují na rané objekty z barevných pigmentů. Podobně jako tehdy, je i zde tematizován proces vzniku díla a jistě ne náhodou se také první Kapoorova velká socha z této série jmenovala *Moje rudá vlast*. S výjimkou ústředního kusu *Střílení do rohu* využívají ostatní tři ve Vídni vystavená díla motivu obřího nože či stěrky, která neustále uhlazuje neforemnou rudou hmotu do požadovaného tvaru.

Důležitým rysem je, že tento proces neustálého uhlazování, které probíhá kyvadlovitě tam a zpět, je kreativní i destruktivní silou zároveň. Vosk se neustále lepí v podivné chuchvalce a čepel, která jej uhlazuje, tak s sebou současně strhává další a další vrstvy, které pak ve velkých kusech odpadávají stranou. Tato díla lze vykládat jako metaforu lidského života. Narážku na marnost našich snah vtisknout svým životům jakýsi ideální, vysněný tvar i na skutečnost, že to, o co se nejvíce snažíme, bývá též tím, čemu podléháme.

„Zajímají mě sochy, které nutí diváka zaujmout specifický vztah k času a prostoru,“ vysvětloval již před sedmi lety Kapoor v rozhovoru v časopise, který vydává Tate Gallery. Jeho nejnovější socha *Střílení do rohu*, která má v MAKu svou premiéru, představuje zatím nejradikálnější uchopení tohoto tématu.

Během třinácti týdnů trvání výstavy bude proti rohu výstavního sálu postupně vystříleno 20 tun vosku. Jednoduché sochařské gesto je zde podáno formou působivé, takřka divadelní choreografie. Sochařovi asistenti každých patnáct minut pomalými pohyby nabijí speciálně zkonstruované pneumtické dělo, pak chvilku počkají a rudý náboj vystřelí proti zdi. Moment napětí před výstřelem i uvědomění si jeho energie, když se voskový projektil rozplácne o stěnu, jsou překvapivě silným zážitkem.

Osobně jsou mi bližší první dvě zmiňované polohy Kapoorovy tvorby, výstava v MAKu však rozhodně stojí za vidění, zvláště pokud jste propásli jeho loňskou výstavu v Mnichově. Další Kapoorovy výstavy v takto blízkém sousedství, o Praze ani nemluvě, se asi hned tak nedočkáme. Příležitost setkat se s Kapoorovým dílem ve větší šíři budeme mít na podzim, ale to bude v Londýně. Royal Academy of Arts mu chystá od konce září soubornou retrospektivu.

--Jan Skřivánek--

ANISH KAPOOR: SHOOTING INTO THE CORNER
pořadatel: MAK, Vídeň
termín: 21. 1.-19. 4. 2009
www.mak.at

Zdroj: Art & Antiques 03/2009